

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 1998-1999

15 april 1999

VOORSTEL VAN DECREET

– van mevrouw Cecile Verwimp-Sillis en de heer Jos Stassen c.s. –

**houdende de oprichting van een Vlaams Instituut
voor Wetenschappelijk en Technologisch Aspectenonderzoek**

VERSLAG

**namens de Verenigde Commissies voor Onderwijs, Vorming en Wetenschapsbeleid
en voor Werkgelegenheid en Economische Aangelegenheden
uitgebracht door de heer Kris Van Dijck**

Samenstelling van de Commissie voor Onderwijs, Vorming en Wetenschapsbeleid :

Voorzitter : de heer Gilbert Vanleenhove.

Vaste leden :

de heer Jos De Meyer, mevrouw Mia De Schamphelaere, de heren Erik Matthijs, Freddy Sarens, Gilbert Vanleenhove ;

de heer Roland Deswaene, mevrouw Marleen Vanderpoorten, mevrouw Sonja Van Lindt ;

de heer René Swinnen, mevrouw Gracienne Van Nieuwenborgh, de heer André Van Nieuwerkerke ;

de heren Pieter Huybrechts, Joris Van Hauthem ;

de heer Kris Van Dijck ;

de heer Ludo Sannen.

Plaatsvervangers :

mevrouw Sonja Becq, de heer Paul Deprez, mevrouw Kathleen Helsen, mevrouw Maria Tyberghien-Vandenbussche, mevrouw Mieke Van Hecke ;

de heren Ward Beysen, Karel De Gucht, André Denys ;

de heer Patrick Hostekint, mevrouw Anne Van Asbroeck, de heer Robert Voorhamme ;

de heren Emiel Verrijken, Frans Wymeersch ;

de heer Chris Vandenbroeke ;

mevrouw Cecile Verwimp-Sillis.

Samenstelling van de Commissie voor Werkgelegenheid en Economische Aangelegenheden :

Voorzitter : de heer Robert Voorhamme.

Vaste leden :

de heren Leo Cannaerts, Paul Deprez, Johan De Roo, mevrouw Trees Merckx-Van Goey, de heer Eddy Schuermans ;

de heren Karel De Gucht, Jacques Laverge, Didier Ramoudt ;

de heren Carlos Lisabeth, Jef Sleeckx, Robert Voorhamme ;

de heren Jan Penris, Frans Wymeersch ;

de heer Jean-Marie Bogaert ;

de heer Jos Stassen.

Plaatsvervangers :

de heren Joachim Coens, Jos De Meyer, mevrouw Mia De Schamphelaere, de heer John Taylor, mevrouw Riet Van Cleuvenbergen ;

de heren Louis Bril, André Denys, Dirk Van Mechelen ;

de heren Freddy De Vilder, Fred Dielens, Jacky Maes ;

mevrouw Marijke Dillen, de heer Emiel Verrijken ;

de heer Chris Vandenbroeke ;

de heer Jos Geysels.

Zie :

413 (1996-1997)

– Nr. 1 : Voorstel van decreet

INHOUD

Blz.

I.	Toelichting door mevrouw Cecile Verwimp-Sillis, mede-indiener, en algemene bespreking op de vergadering van 5 februari 1998	
	1. Toelichting	4
	2. Algemene bespreking	7
II.	Werkbezoek aan het Rathenau Instituut op 20 maart 1998	
	1. Werkwijze van het Rathenau Instituut	9
	2. Conclusies voor het technologisch aspectenonderzoek ten behoeve van het Vlaams Parlement .	11
III.	Eindbespreking op de vergadering van 1 april 1999	12

DAMES EN HEREN,

De Verenigde Commissies voor Onderwijs, Vorming en Wetenschapsbeleid, en voor Werkgelegenheid en Economische Aangelegenheden bespraken op 5 februari 1998 het voorstel van decreet van mevrouw Cecile Verwimp-Sillis en de heer Jos Stassen c.s. houdende de oprichting van een Vlaams Instituut voor Wetenschappelijk en Technologisch Aspectenonderzoek.

In het kader van de bespreking werd op 20 maart 1998 een werkbezoek georganiseerd aan het Rathenau Instituut te Den Haag.

De eindbespreking en de stemming van het voorstel gebeurde op de vergadering van de verenigde commissies van 1 april 1999.

I. TOELICHTING DOOR MEVROUW CECILE VERWIMP-SILLIS, MEDE-INDIENER, EN ALGEMENE BESPREKING OP DE VERGADERING VAN 5 FEBRUARI 1998

1. Toelichting

1. Verantwoording

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis verklaart dat dit voorstel van decreet ontstaan is uit bezorgdheid om het verfijnen van de democratie. Bovendien kadert dit voorstel ook binnen de taak van de politici om de samenleving in de gewenste richting te leiden voor het welzijn van zoveel mogelijk mensen nu en later.

Politiek is echter al lang niet meer de enige sturende factor, noch de belangrijkste. Daar zijn immers ook de economie en de financiële wereld, de wetenschap en de technologie. Het voorliggende voorstel van decreet handelt over de laatste twee domeinen.

De leefwereld van de mensen wordt steeds meer bepaald door de ontwikkelingen in het wetenschappelijk onderzoek en de toepassingen ervan in nieuwe technologieën. Voornamelijk informatietechnologie en biotechnologie doen onze samenleving grondig veranderen. Toch stelt de spreker vast dat men nauwelijks de effecten van deze en andere technologieën op mens en milieu kent. De ontwikkeling van nieuwe voortplantingstechnieken en nieuwe biotechnologie lijken onbeperkt. Maar toch rijzen daarbij automatisch vragen : moet alles kun-

nen ? Is er een grens en waar ligt ze ? Wie beslist hierover en op grond van welke informatie ?

De indiener vervolgt dat ook de informatietechnologie tal van analoge vragen oproept : hoe zit het met de bescherming van de privacy ? Ontstaat er geen duale maatschappij van mensen die met deze nieuwe technologie kunnen omgaan en zo vlot toegang hebben tot informatie enerzijds en anderzijds mensen die 'digitaal ongeletterd' blijven ?

Er is dus nood aan onderzoek zodat het debat binnen en buiten het parlement op een meer gefundeerde wijze kan gebeuren. Dit geldt eveneens voor de toepassing van andere technologieën, zoals bvb. inzake mobiliteit, bijdrage van milieutechnologie in de economische ontwikkelingen, ...

In het Nederlandse Rathenau Instituut wordt onderzoek verricht naar 'technologische ontwikkeling in ontwikkelingslanden'. De ABOS-voorbeelden tonen overduidelijk dat de tot nu toe geleverde technologie aan ontwikkelingslanden vaak totaal onaanpast was. Wil Vlaanderen een rol spelen in ontwikkelingssamenwerking, dan kan men best nu al beginnen met beleidsondersteunend onderzoek, ook naar het parlement toe.

Sinds 20 jaar bestaat er een interdisciplinair wetenschappelijk vakgebied dat zich met deze materie bezighoudt. Meestal wordt dit TA genoemd, Technology Assessment, Technologisch Aspectenonderzoek, technologie-inschatting of technologie-beoordeling. Soms wordt er de S van Science aan toe gevoegd, wetenschap en technologie-inschatting. Het voorstel van decreet draagt uitdrukkelijk de tweede benaming. Als omschrijving van het begrip technologie kiest dit voorstel voor de praktische kennis die gebruikt wordt om de natuurlijke en sociale omgeving van de mens te veranderen. De wetenschap levert het opzoekingswerk naar die kennis, en is evenzeer betrokken bij het eindresultaat als de technologie.

STA bestudeert de wisselwerking tussen maatschappelijke en technologische ontwikkelingen. Het doel van STA is vanuit kennis keuzes te kunnen maken en alternatieven aan te wijzen. Dit doel is driedig :

- onderzoek naar de maatschappelijke gevolgen van nieuwe technologieën en dit van bij het begin van hun ontwikkeling ;
- aan de hand van deze gegevens een breed maatschappelijk debat organiseren ;

- het beleid informeren over de gevolgen van de nieuwe technologieën en de houding van de bevolking hiertegenover en eventuele alternatieven voorstellen.

2. *Situatie in andere landen*

De indiener vermeldt dat in een aantal andere landen instituten of organisaties voor STA werden opgericht die in opdracht van de overheid werken. Uit noodzaak van ondersteuning voor de democratische controle op wetenschappelijke en technologische vernieuwing heeft in 1972 de Amerikaanse Senaat als eerste OTA, Office of Technology Assessment, opgericht. Een aantal Europese landen volgden : OPECST, Office parlementaire d'Evaluation des Choix scientifiques et technologiques, in Parijs in 1983 ; TN, TeknologiNaevnet of the Danish Board of Technology, dateert van 1986 ; NOTA, Nederlandse Organisatie voor Technology Assessment, werd opgericht in 1986 en na een eerste evaluatie in 1994 omgedoopt tot het huidige Rathenau Instituut ; POST, Parliamentary Office of Science and Technology, werkte gedurende 4 jaar onder de auspiciën van het parlement in Londen en werd in 93 erkend als een parlementaire instelling ; TAB Büro für Technikfolgen – Abschätzung beim Deutschen Bundestag, werd opgericht in Duitsland in 1990. Ook de Duitse Länder hebben eigen instituten. Recent werden zowel in Praag als in Wenen en Bern nog STA-instituten opgericht.

Het Europees Parlement beschikt over STOA, Scientific and Technological Options Assessment, en EPTA, European Parliamentary Technology Assessment Network. Deze laatste is een losse netwerkstructuur tussen de bovenstaande Instituten. Via samenkomsten en een gemeenschappelijke nieuwsbrief wordt informatie doorgespeeld.

De parlementaire STA-instituten staan in de Europese Unie nog in hun kinderschoenen. Ieder land is op zoek naar de structuur voor STA die het best aanleunt bij de eigen sociale, economische, politieke, wetenschappelijke en culturele kenmerken.

3. *Situatie in Vlaanderen*

De indiener stelt dat België met Vlaanderen in deze context nog een blinde vlek is. Vlaanderen heeft nochtans bij de staatshervorming uitgebreide bevoegdheden inzake wetenschap en technologie verworven.

Wetenschap en technologie zijn dermate gespecialiseerd dat enkele mensen slechts – en zeker geen parlementairen – op de hoogte zijn van de nieuw-

ste ontwikkelingen. Het zou dus zeer nuttig zijn voor de beleidsverantwoordelijken te beschikken over documenten waarin wetenschappelijke en technologische problemen overzichtelijk gepresenteerd, in termen van verschillende beleidsopties geanalyseerd en de maatschappelijke gevolgen van elke optie en een aantal valabele alternatieven worden aangebracht. Dergelijke informatie zou ook al nuttig geweest zijn bij een aantal dossiers die vroeger in het Vlaams parlement behandeld werden : wetgeving inzake genetisch gemanipuleerde organismen, energiebeleid, Telenet, ...

4. *Enkele voorbeelden*

Een ideaal voorbeeld vindt men volgens de indiener in Denemarken. Zoals vele Europese steden werd Kopenhagen geteisterd door aanzwellende mobiliteitsproblemen. Het Deense Instituut heeft een groep van experts samengebracht met een groep van gewone stedelingen en gebruikers van de stad. De deskundigen gaven informatie, de gebruikers stelden vragen en gaven huiswerk. De deskundigen moesten herhaaldelijk hun huiswerk overdoen. Het uiteindelijk resultaat leverde verschillende scenario's, met keuzes voor de overheid.

De indiener vervolgt dat Nederland over het Rathenau Instituut beschikt. Dit is een STA-instituut met een bepaalde vrijheid. De grootste klant is het parlement. Het valt budgettair onder de KNAW, de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen, en wordt betoelaagd door het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen. In de KNAW wordt het debat gevoerd binnen de wetenschap. Het Rathenau Instituut stimuleert het debat tussen het publiek, de wetenschappers en ethici. De valorisatie van het parlement is dubbel : verhoging van de kennis van de parlementair op vlak van wetenschap en technologie, en het parlement informeren over wat leeft bij de bevolking. Dit vertaalt zich in de kwaliteit van de parlementaire debatten.

5. *Vlaams Instituut voor Wetenschappelijk en Technologisch Aspectenonderzoek*

De indiener pleit om bovenvermelde redenen voor de oprichting van een Vlaams Instituut voor Wetenschappelijk en Technologisch Aspectenonderzoek met als hoofdplichtgever, het Vlaams parlement. Om verschillende redenen moet dit een nieuw, maar in omvang beperkt, instituut zijn.

De werking van een dergelijk Instituut mag niet bezwaard worden door andere hoofdtaken, aangezien het flexibel moet kunnen inspelen op wat er op de agenda staat van het parlement : anderzijds

moet het op verzoek van het parlement op korte en middellange termijn dossiers kunnen voorbereiden en het moet ruimte krijgen voor eigen initiatief.

Omdat het parlement beslissingen neemt inzake het algemeen belang, kunnen de huidige STA-activiteiten van Vlaamse instituten die gericht zijn op specifieke doelgroepen of taken en een andere finaliteit hebben, niet zomaar uitgebreid worden.

Zo wordt de Stichting Technologie Vlaanderen, STV, bestuurd door de sociale partners en richt het zich voornamelijk op het niveau van het bedrijfsleven, met een begrijpelijke focus op kwaliteit en kwantiteit van de werkgelegenheid. In de beleidsbrief "Het wetenschaps- en technologiebeleid in Vlaanderen" (Stuk 164 (1995-1996)-nr. 1) van de minister van Wetenschap en Technologie wordt gesteld dat de werkzaamheden van de STV "zullen worden ingeschakeld in de prioriteit voor versterking en technologische opwaardering van de Vlaamse KMO's".

In de werking van het Vlaams Instituut voor de bevordering van het Wetenschappelijk-Technologisch Onderzoek in de Industrie, IWT, is die economische finaliteit volgens de spreker nog sterker aanwezig. Het gaat meestal over de maatschappelijke aspecten van concrete dossiers met welbepaalde actoren uit universiteit en bedrijven.

Over de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek, VITO, maakt de spreker een analoge opmerking: het gaat hier om specifieke ontwikkelingen in welbepaalde technologische domeinen.

Op hun niveau nemen tevens de verschillende Vlaamse universiteiten STA-initiatieven. De activiteiten van die diverse instituten zijn volgens de spreker waardevol, maar ze zijn geen adequaat instrument om de besluitvorming ten aanzien van wetenschappelijke en technologische dossiers in het parlement of om een ruim publiek debat hieromtrent te ondersteunen en op een hoger niveau te brengen.

De Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid, VRWB, is het adviesorgaan naar het beleid, maar overwegend naar de uitvoerende macht. Dit geldt ook voor het Vlaams Interuniversitair Instituut voor Biotechnologie, VIB.

De indiener stelt uitdrukkelijk dat zij zich niet uitsprekt over de kwaliteit van het STA-luik in deze organisaties. Zij wil enkel aantonen dat er een zekere expertise aanwezig is maar enigszins onder-

ontwikkeld en vooral gefragmenteerd. Daardoor zijn deze instellingen niet bruikbaar voor parlementair werk.

Het nieuwe instituut behoeft geen ruime bestaafing, maar het moet wel samengesteld zijn uit wetenschappers uit diverse disciplines. De werking moet het mogelijk maken om op ad hoc-basis voor verschillende dossiers experts te raadplegen en eventueel bij elkaar te brengen, informatie uit het buitenland te verzamelen, te analyseren, te synthetiseren, en, indien nodig, onderzoek uit te besteden. Een voldoende werkingsbudget is dan ook noodzakelijk.

De instelling van een Vlaams STA-instituut beantwoordt niet alleen aan de verwachtingen van verschillende Vlaamse volksvertegenwoordigers maar wordt ook door de MINA-raad als wenselijk ervaren. Zo wordt in het "advies genetisch gemodificeerde organismen" van 7 juli 1994 gepleit voor een maatschappelijke benadering van de biotechnologie, die moet plaatsvinden in kader van het bredere STA-debat.

In zijn beleidsbrief Technologiebeleid in Vlaanderen van 1991 pleit ook de heer Norbert De Batse-lier, toenmalig Vlaams minister van Economie, Middenstand en Energie, als volgt: "In mijn technologiebeleid streef ik naar een selectieve uitbouw van de sterke punten in het Vlaams wetenschappelijk en industrieel potentieel. Bij dit alles beoog ik een integratie van technology assessment door alle aspecten van het technologiebeleid."

De indiener stelt dat in het verleden vanuit verschillende fracties voorstellen van decreet werden ingediend. Tot nog toe evenwel zonder resultaat. Het is volgens haar nu het geschikte moment: de huidige Vlaamse regering heeft van Wetenschapsbeleid immers haar parapedaardje gemaakt, wat te merken is in het budget.

Bij de begrotingsbespreking 1998 hebben alle fracties bijvoorbeeld het principe toegejuicht van Technopolis, als boegbeeld van de Wetenschapsinformatie naar de jeugd. Een parlementair STA-instituut is een ander belangrijk luik. Een dergelijk instituut zou complementair zijn aan alles wat nu reeds in Vlaanderen bestaat.

De werking van het Instituut moet aansluiten bij de wezenlijke inhoud van STA: het moet informatie omtrent de maatschappelijke impact van wetenschap en technologie verzamelen en analyseren, maar ook maatschappelijke debatten organiseren en stimuleren. In de opvatting van het Rathenau

Instituut omvat STA niet alleen analyses maar ook discussies en de analyse van de discussies. Die stappen moeten telkens uitmonden in syntheserapporten, waarvan de parlementsleden een bevoorrechte doelgroep zijn.

Het STA-instituut moet expliciet de bevoegdheid krijgen om eigen initiatieven te ontwikkelen, omdat het anders gegijzeld kan worden door de meerderheid in het parlement. Ook een minderheid van de volksvertegenwoordigers moet de bevoegdheid krijgen om een bindend verzoek om advies aan het STA-instituut te richten.

De indiener is van mening dat technologie nooit vrijblijvend is. Eenmaal toegepast, structureert het ieders leven. Technologie kan in die zin het best vergeleken worden met wetgeving: iedereen beseft dat wetten ieders leven reguleren, in bepaalde banen leiden. Iedereen beseft dat over nieuwe wetten moet worden gedebatteerd. Technologische ingrepen bepalen ook ten dele het leven. Zo beïnvloedt de keuze bijvoorbeeld voor een bepaalde vorm van transport de mobiliteitsmogelijkheden, en daarmee verbonden de mogelijkheden van werken, wonen en ontspanning. Het onderzoek dat momenteel in biotechnologie gebeurt, bepaalt welk voedsel men binnen afzienbare tijd op zijn bord zal krijgen.

Mevrouw Verwimp-Sillis besluit dat diegenen die technologie ontwikkelen en toepassen in maatschappij en milieu, vandaag over volmachten beschikken. Het parlement, en dus ook de bevolking, mag toekijken en af en toe deelnemen aan een onmachtig debat. Het maatschappelijk debat rond wetenschap en technologie is op dit moment dikwijls van een ondraaglijke lichtheid. Zij ervaart geregeld een vrij uitgesproken dominantie van de regering tegenover het parlement. Dit is volgens de spreker onder meer te wijten aan het gebrek aan ondersteuning. Het Vlaams Parlement mist een instrumentarium dat buitenlandse parlementen wel hebben met hun STA-instituut.

2. Algemene bespreking

De heer Chris Vandenbroeke wenst zich, alhoewel hij dit voorstel van decreet, toen het in 1996 werd ingediend, mee ondertekend heeft, van deze ondertekening te distancieren. Alhoewel hij volledig achter de inhoud van het voorstel staat, is hij van mening dat sinds de indiening van dit voorstel bij het Vlaams Parlement er heel wat veranderd is. Zo dient de Vlaamse regering het wetenschappelijk

onderzoek in verband met de maatschappelijke relevantie te activeren. Het voorliggende voorstel hoort bovendien zijns inziens thuis in het zogenaamde innovatiedecreet dat de Vlaamse regering voorbereidt. Een dergelijk instituut dient dan ook in een groter geheel te worden ingebed. De spreker kan niet akkoord gaan met de indiener waar deze stelt dat de wisselwerking met de gewenste ontwikkelingen moet bekeken worden. Hij wenst dit om te keren en de vraag te stellen naar de ontwikkelingen van de mogelijkheden en wat hieromtrent nog finaal verdedigbaar is.

De heer Freddy Sarens sluit zich volledig aan bij de opmerking van de vorige spreker om dit voorstel van decreet te koppelen aan de bespreking van het aangekondigde innovatiedecreet.

De heer Robert Voorhamme stelt dat het voorstel van decreet zeer waardevol is. De behoefte aan een dergelijk instituut is manifest. Het Vlaams Parlement heeft in deze zin reeds de nood aan de ondersteuning van een dergelijk instituut duidelijk ondervonden. Hij verwijst daarbij naar de debatten over de maatschappelijke gevolgen van de informatiesnelwegen. Deze discussies zijn cruciaal omdat de informatiesnelwegen zullen leiden tot een nieuwe vorm van maatschappijmodel. Dit impliceert dat er ook een nieuwe regelgeving moet ontwikkeld worden om deze informatiemaatschappij in de gewenste richting te sturen. Regelgeving zal dus een nog belangrijkere rol krijgen. De democratische instellingen, in casu het parlement, zullen dit moeten invullen. Om dit mede te ondersteunen zal er via opdrachten aan een dergelijk instituut voorafgaand onderzoek nodig zijn. Vandaag gebeurt dit alles ad hoc, op een drafje, wat onverantwoord is.

De spreker is van mening dat het voorliggende voorstel echter slechts één mogelijkheid is om die ondersteuning te regelen. Een discussie waar dit voorstel een goede aanleiding kan voor zijn, moet uitmaken wat de beste oplossing is. Het is immers nutteloos te blijven wachten op iets wat niet zal komen. Hij beaamt de indiener wanneer zij stelt dat de bestaande instituten niet tegemoet kunnen komen aan de vraag van het Vlaams Parlement.

Het voorstel van decreet is, aldus de spreker, mede door het toedoen van zijn fractie gedurende lange tijd niet in de commissies geagendeerd, omdat het meest geschikte moment zich niet voordeed. Dat is nu wel het geval. Op 15 april 1996 kondigde de minister-president op FTI een innovatiepact en innovatiedecreet aan. Iedereen juichte dit toe. Het is nu

hoogtijd dat hier invulling wordt aan gegeven en dit innovatiedecreet wordt ingediend.

Het innovatiedecreet kwam reeds tweemaal tijdens evenveel begrotingsbesprekingen ter sprake, waarbij de minister-president telkens aan de parlementsleden vroeg het nodige geduld uit te oefenen. De spreker betreurt dan ook dat het zogenaamde innovatiedecreet nog steeds niet werd ingediend bij het Vlaams Parlement en vraagt dat hier dringend en zonder uitstel werk van zou worden gemaakt. Dit is zijns inziens ook niet correct tegenover het parlement. Het innovatiedecreet moet immers duidelijk maken wat effectief mogelijk is. Het zou ook logisch zijn dat het voorstel van decreet hieraan wordt gekoppeld, wat niet veronderstelt dat dit thema daarom op de lange baan mag worden geschoven.

De minister-president verklaart dat hij alles zal ondernemen om het ontwerp van het zogenaamde innovatiedecreet zo snel mogelijk bij het Vlaams Parlement in te dienen. Van zodra het voorontwerp naar de desbetreffende en verplichte adviesorganen gaat, zal het Vlaams Parlement in het bezit worden gesteld van dit voorontwerp.

De verenigde commissies hebben volgens hem nooit de koppeling van het ontwerp van decreet aan dit of een ander voorstel van decreet vooropgesteld. Dit zou inhoudelijk wel kunnen, maar werd nooit op die manier aangebracht.

De heer Robert Voorhamme repliceert als voorzitter van de Commissie voor Werkgelegenheid en Economische Aangelegenheden dat men in de regeling van de werkzaamheden van deze commissie geen rekening kan houden met een ontwerp van decreet dat er nog niet is. Het pleidooi om het voorstel van decreet te koppelen aan het aangekondigde innovatiedecreet is louter een kwestie van goede organisatie van de werkzaamheden. Voor zijn fractie moet dit innovatiedecreet spoedig worden ingediend omdat men anders tekort doet aan de indiener van het voorliggende waardevolle voorstel en aan het beleid zelf.

De heer Karel De Gucht vindt het voorstel van decreet een waardevol idee, maar enkel op voorwaarde dat dit instituut zowel door de parlementsleden van de meerderheids- als oppositiefracties zou worden bestuurd. Een dergelijk instituut mag immers geen instrument worden van de regering om via de meerderheidsfracties het parlement te controleren.

De spreker beaamt de opmerkingen van de heer Robert Voorhamme. Een dergelijk instituut dient inderdaad in een totaalbenadering van het zogenaamde innovatiedecreet te worden ingebed. Ook hij betreurt dat dit innovatiedecreet nog steeds niet werd ingediend bij het Vlaams Parlement, alhoewel de Vlaamse regering ondertussen wel een campagne omtrent innovatie heeft gestart. De spreker heeft bij de start van die campagne reeds opgemerkt dat een dergelijke aanpak het paard voor de kar spant. Ook hoorzittingen in de Commissie voor Werkgelegenheid en Economische Aangelegenheden over de automobiellindustrie hebben de lacune van een dergelijk onderzoeksinstituut duidelijk aangetoond.

De heer Jos Stassen verwijst naar de debatten over het zogenaamde Telenet-decreet. Naar aanleiding van die debatten nam het Vlaams Parlement een resolutie aan waarin hij zichzelf oplegde tegen het einde van 1996 een politiek debat over de maatschappelijke gevolgen van de informatiemaatschappij te organiseren. Hij stelt vast dat dit na twee jaar werking in de desbetreffende commissies nog steeds niet is afgerond. Het Vlaams Parlement heeft inmiddels reeds tal van eminente sprekers daaromtrent gehoord, maar kan zelf geen eindrapport met conclusies daarover maken wegens gebrek aan een geschikt instrument. Toch is het van cruciaal belang dat de nodige besluiten zouden worden getrokken over waar de samenleving op dit vlak naar toe gaat. Uiteindelijk blijkt dat het Vlaams Parlement hier in een zeer ongelijke situatie staat tegenover de regering die wel over een aantal instrumenten beschikt.

De spreker haalt nog aan dat in die landen waar het maatschappelijk debat over de toekomstige informatiemaatschappij effectief gevoerd wordt, de toename van informatisering bij het brede publiek ook het hoogst is. Er is dus een duidelijk verband dat de noodzaak van dit voorstel bevestigt.

Tot besluit verwijst de spreker naar de persmededeling die de Vlaamse regering in december 1997 verstuurde en waarin vermeld werd dat de Vlaamse regering het ontwerp op het zogenaamde innovatiedecreet had goedgekeurd. Toch is de tekst van dit ontwerp om de een of andere reden nog niet ter beschikking. Dit mag echter geen argument zijn om het voorliggende voorstel weg te stemmen. Vermits niet duidelijk is of het voorstel complementair is aan het innovatiedecreet, stelt hij voor de verdere bespreking van het voorstel op te schorten tot de bespreking van het ontwerp van innovatiedecreet.

De voorzitter besluit uit deze discussie dat niemand tegen het voorstel van decreet is, maar dat dit voorstel wel gekoppeld zal worden aan het aangekondigde ontwerp van innovatiedecreet.

De minister-president beaamt het relevante en grote belang dat men hecht aan een dergelijk ondersteunend instituut waar dit voorstel van decreet werk wil van maken. Hij deelt evenwel niet het cultuurpessimisme dat de toelichting van het voorstel van decreet liet uitschijnen. Dit simplificeert de werkelijkheid. Wetenschap en technologie hebben immers enorm veel bijgebracht voor de mens.

Hijzelf is voorstander van een sterk inclusief beleid. Zowel bij de opmaak van de regelgeving en de opzet van instrumenten dient men daar sterk op toe te zien. De bestaande instellingen, zoals het VIB, VITO en STV, komen bovendien reeds gedeeltelijk tegemoet aan de ondersteuningsvraag of deze is reeds aanwezig in de betreffende regelgeving en dient nog verder te worden ingevuld. Bovendien bestaat in het kader van het beleidsvoorbereidend onderzoek ten aanzien van het FWO-Vlaanderen de mogelijkheid om een aantal TA-projecten te laten formuleren. De kernvraag is dus of een nieuw instituut, zoals het voorstel bepaalt, het juiste antwoord vormt op een gemeenschappelijke bekommernis.

Hij suggereert tevens dat in het kader van de doelstellingen van het instituut zoals in het voorstel geformuleerd, namelijk het detecteren van de aspecten en gevolgen van wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen en het maatschappelijk debat hierover stimuleren, de Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid hieraan alvast gedeeltelijk tegemoet kan komen. Het decreet van 15 december 1993 op de VRWB voorziet er immers uitdrukkelijk in dat het Vlaams Parlement autonoom en rechtstreeks advies kan vragen bij de VRWB.

De vraag is welk instrument het meest adequaat is om aan de geformuleerde bekommernissen tegemoet te komen. Hij stelt in ruimere context dat innovatie drie elementen veronderstelt. Op de eerste plaats zijn er inzake innovatie afspraken nodig met de sociale partners zodat dit op het veld ook daadwerkelijk kansen kan maken. Op de tweede plaats moet men de innovatiebeweging in gang zetten en ondersteunen. En ten derde dienen de overheidsinstrumenten aan de innovatie te worden aangepast. Innovatie komt er niet krachtens een decreet, maar wel met overheidsinstrumenten die op innovatie-ondersteuning gericht zijn.

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis is bereid om het voorstel van decreet samen te behandelen met het aangekondigde ontwerp van innovatiedecreet. Ondertussen moet men echter niet stilzitten. Zij verwijst naar de regeringsverklaring waarin vermeld staat dat het technologisch aspectenonderzoek grondig zal worden geëvalueerd. Zij wenst hier ondertussen op aan te dringen. Daarnaast stelt zij voor dat de Verenigde Commissies een bezoek zouden brengen aan het Rathenau Instituut in Den Haag dat terzake de nodige ervaring heeft opgedaan.

De verenigde commissies beslissen een werkbezoek aan het Rathenau Instituut in Den Haag te organiseren en de verdere bespreking van het voorstel te verdagen tot de bespreking van het ontwerp van innovatiedecreet.

II. WERKBEZOEK AAN HET RATHENAU INSTITUUT OP 20 MAART 1998

1. Werkwijze van het Rathenau Instituut

Het Rathenau Instituut is de voortzetting van de Nederlandse Organisatie voor Technologisch Aspectenonderzoek (NOTA). NOTA werd in 1986 opgericht met als doelstelling de maatschappelijke betekenis van technologie systematisch te bestuderen. NOTA werd in 1994 herdoopt tot Rathenau Instituut.

Het Instituut wordt beheerd door de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen. Het bestuur wordt door de Academie en door de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid voorgedragen en benoemd door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Het werkingsbudget komt uit de rijksbegroting. Het Instituut heeft 15 full-time medewerkers.

Het Instituut bekleedt een onafhankelijke positie tegenover regering en parlement. De resultaten van de onderzoeksprojecten worden aan het Parlement gerapporteerd. In die zin is het Rathenau Instituut een onafhankelijke wetenschappelijke ondersteunende instelling ten dienste van het Parlement.

Het Rathenau Instituut heeft twee belangrijke hoofddrachten :

- Organiseren van het maatschappelijk debat rond TA : dit betekent het structureren van wat er maatschappelijk leeft, ontwikkelingen onderzoeken, materiaal voor het debat genereren en de voortgang van de ontwikkelingen na het debat opvolgen. Het Instituut vervult een "post-busfunctie" voor het opvangen van signalen uit de maatschappij die het politiek proces kunnen beïnvloeden. Meestal gaat het maatschappelijk debat vooraf aan de organisatie van specifieke onderzoeksprojecten.
- Ondersteunen van de politieke oordeelsvorming rond TA, niet gebonden aan partijpolitiek of aan maatschappelijke belangengroepen. De advisering loopt meestal vooruit op het politiek debat of tracht het debat te stroomlijnen. Onderzoekopdrachten vanuit het Parlement zijn mogelijk maar dikwijls moeilijk te formuleren.

Die hoofdopdrachten worden praktisch gerealiseerd binnen drie programma's, waarbinnen op hun beurt concrete onderzoeksprojecten worden opgezet :

1. **Informatie en Communicatie** draait vooral rond de Informatie-en Communicatietechnologie (ICT). Projecten zijn er rond :
 - ICT en privacy ;
 - ICT en arbeid ;
 - uitsluiting van ouderen.
2. **Ingrijpen in mens, dier en ecosystemen** houdt zich vooral bezig met het aspectenonderzoek van de medische technologie, met als projecten :
 - Voorspellende geneeskunde en ethische aspecten ;
 - TA in de gehandicaptenzorg ;
 - informatisering in de gezondheidszorg ;
 - klonen en kloneren.
3. **Kennis, besluitvorming en milieu** benadert de milieuproblematiek vanuit twee invalshoeken :
 - omgaan met onzekerheden : wetenschappelijke onzekerheden inzichtelijk maken voor de politieke besluitvorming ;
 - technologie en milieu, voornamelijk landbouwtechnologie en gevolgen (biodiversiteit,

gebruik van chemische middelen, vermes-ting).

Enigszins buiten de programma's staat het **Platform wetenschap en ethiek**, een samenwerkingsverband rond ethische vragen in verband met de technologie, opgericht door de regering en ondergebracht in het Rathenau Instituut. Binnen het raam van dit platform worden voornamelijk openbare debatten georganiseerd.

De projecten die in principe tweejarig zijn worden binnen de programma's uitgevoerd en zo gekozen dat zij aansluiten bij de agenda van het Parlement. Dit betekent bijvoorbeeld dat ze nieuwe wetgeving voorbereiden (bijvoorbeeld rond de problematiek van het klonen) of inspelen op een actuele maatschappelijke discussie. De bedoeling kan echter ook zijn een onderbelichte problematiek onder de aandacht van het Parlement te brengen. Soms zijn er ook snelle op de actualiteit gerichte projecten. Parlement en regering kunnen eveneens bijkomende opdrachten geven. Die worden dan in de programma's ingepast.

De programma's worden gecoördineerd door medewerkers van het Rathenau Instituut en begeleid en gestuurd door een externe begeleidingscommissie van experts. Die zorgen ervoor dat de projecten een grote samenhang vertonen en per programma als het ware voortvloeien uit een gemeenschappelijke "rode draad". De programmacoördinatoren voeren het management van de projecten. Ze bouwen netwerken uit in de wetenschappelijke wereld, zodat het voor de deelprojecten duidelijk is wie ze het best kan uitvoeren en waar dat moet gebeuren. Vanuit de programmacoördinatie in het Rathenau Instituut worden de projecten dus uitbesteed aan onderzoekers en onderzoeksinstituten. De kostprijs van die projecten is meestal beperkt (rond de 100.000 gulden). Met de projecten probeert het Instituut op het "politiek momentum" in te spelen. Men tracht in te schatten wat voor de politieke besluitvorming binnen de drie programma's belangrijk is.

Als een project afgesloten is, wordt er steeds over de resultaten aan het Parlement en meestal aan de bevoegde kamercommissie, gerapporteerd. De rapportage bevat een samenvatting van het project met aandachtspunten, conclusies en aanbevelingen. Naar aanleiding van de rapportage wordt rond de resultaten van het project ook publieksgericht gewerkt met informatiebijeenkomsten, conferenties en een persvoorstelling. Het Instituut treedt verder naar buiten met een tijdschrift (Rathenau Nieuws) en met "Berichten aan het parlement", waarin de

resultaten van de projecten worden gepubliceerd. Verder zijn er meer exhaustieve publicaties van werkdocumenten en rapporten. Ten slotte is er een Web-site (www.rathenau.knaw.nl).

De wetenschappelijke medewerkers van het Rathenau Instituut, waaronder de projectcoördinatoren zijn meestal afkomstig uit de wetenschappelijke en academische wereld. Thuis zijn in die wereld is belangrijk is voor het uitbouwen van de kennisnetwerken.

De projecten van het Instituut worden op de begroting van het Instituut zelf gefinancierd. De speciale opdrachten van regering en Parlement worden door de opdrachtgevers met een bijkomende subsidie gefinancierd. Het Parlement heeft zelf een onderzoeksbudget van ongeveer 1 miljoen gulden.

Door de jarenlange samenwerking tussen Instituut en Parlement en de werking met programma's die een rode draad volgen, slaagt het Rathenau Instituut erin zijn wetenschappelijke agenda te laten aansluiten op de politieke (parlementaire) agenda. Dit is dan ook het grote voordeel van zo'n constructie, waarbij het Parlement wordt ondersteund door een onafhankelijk instituut dat zich met concrete onderzoeksprojecten expliciet richt naar advisering van de wetgevende macht. Dit voordeel gaat verloren als het een instituut van de uitvoerende macht zou afhangen voor zijn projecten of als het een louter academische instelling was, die zich op een academische, wetenschappelijke agenda, los van de politieke besluitvorming zou concentreren.

Het afstemmen van de werking van het Instituut op de noden van het Parlement wordt nog bevorderd door een tweejaarlijkse evaluatie van de Instituutswerking die door het Parlement wordt gemaakt.

2. Conclusies voor het technologisch aspectenonderzoek ten behoeve van het Vlaams Parlement

In het eindverslag van het overleg in het Vlaams Parlement over de verfijning van de democratie wordt de eerste aanzet gegeven omtrent de wetenschappelijke ondersteuning en organisatie van wetenschappelijk onderzoek ten behoeve van het Vlaams Parlement (punt E.3., p. 50-51). In eerste instantie werd er niet gekozen voor een eigen par-

lementair onderzoeksinstituut, maar voor het afsluiten van samenwerkingsovereenkomsten met bestaande wetenschappelijke instellingen. In dit kader zijn er gesprekken geweest met de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen en Kunsten van België en met de SERV, die via de Stichting Technologie Vlaanderen een instelling beheert die zich specifiek met TA bezighoudt.

De gesprekken met de Academie hebben onder- tussen geresulteerd in een samenwerkingsovereenkomst, ondertekend op 8 juni 1998, waarin de mogelijke wetenschappelijke ondersteuning als volgt is vastgelegd :

- uitvoering van studie-opdrachten van het Parlement in eigen beheer door de Academie ;
- "bemiddelaar in wetenschap en cultuur" : de Academie duidt de meest bevoegde wetenschapslui aan voor studie-opdrachten van het Parlement ;
- wetenschappelijke adviesverlening op verzoek van het Parlement of op eigen initiatief van de Academie ; specifieke adviezen over TA ;
- deelneming van volksvertegenwoordigers aan symposia, colloquia, hoorzittingen van de Academie ;
- uitnodiging van leden van de Academie voor commissiewerkzaamheden ;
- ter beschikking stellen van Academiepublicaties aan de parlementsleden.

Een stuurgroep Parlement/Academie coördineert de samenwerking. Binnen haar verantwoordelikheden is de dienstverlening van de Academie gratis. Voor onderzoeksprojecten worden de budgettaire middelen door het Parlement ter beschikking gesteld.

Deze samenwerkingsovereenkomst is een embryonale structuur voor permanente wetenschappelijke ondersteuning van het Parlement, die kan worden aangevuld met bijkomende initiatieven :

- samenwerking met de SERV : tijdens eerste gesprekken bleek de SERV geïnteresseerd te zijn in een meer structurele samenwerking met het parlement op het vlak van wetenschappelijke ondersteuning, onder andere omtrent TA ;

- administratie Wetenschap en Innovatie van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap beheert een programma "beleidsgericht onderzoek", ten behoeve van de verschillende departementen van het ministerie. In principe zou ook het parlement onderzoeksoopdrachten kunnen geven in het kader van dit programma ;
- mogelijke samenwerking is er ook met de Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid waarvan decretaal is bepaald dat hij adviezen kan verstrekken aan het Parlement.

Uit de ervaringen met het Rathenau Instituut kan worden opgemaakt dat een onafhankelijk wetenschappelijk instituut dat zich specifiek naar het Parlement richt een goede constructie kan zijn, vooral omdat daardoor de moeilijke oefening van het op elkaar afstemmen van wetenschappelijke en politieke wereld tot een goed einde kan worden gebracht. Er moet wel worden benadrukt dat de oprichting van een eigen onderzoeksinstelling vooralsnog geen optie is die door het Bureau van het Vlaams Parlement wordt in het vooruitzicht gesteld. De samenwerkingsovereenkomst tussen het Vlaams Parlement en de Academie kan een eerste aanzet zijn voor meer gestructureerde wetenschappelijke ondersteuning van de werking van het Vlaams Parlement.

III. EINDBESPREKING OP DE VERGADERING VAN 1 APRIL 1999

Het voorstel van decreet werd geagendeerd in samenhang met het ontwerp van decreet betreffende het voeren van een beleid ter aanmoediging van de technologische innovatie (*Parl. St. Vl. Parl. 1998-99*, nr. 1399/1-3).

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis stelt dat de inhoud van dit ontwerp inhoudelijk te sterk afwijkt van de inhoud van het voorstel van decreet om de beide besprekingen aan elkaar te kunnen koppelen. Daarom beslissen de verenigde commissies de bespreking van het voorstel voort te zetten na de bespreking van het ontwerp van innovatiedecreet.

Mevrouw Verwimp-Sillis is van oordeel dat de deelnemers aan het werkbezoek aan het Rathenau Instituut in de wolken waren over de werking van dit instituut. Het is duidelijk dat ook in Vlaanderen een gelijkaardig initiatief zeer nuttig zou zijn.

De heer Paul Deprez gaat er van uit dat het voorstel van decreet een waardevol initiatief is, maar

dat het nog niet echt rijp is om te worden geconcretiseerd. Het is volgens hem beter dit voorstel verder uit te werken en het in de loop van de volgende legislatuur opnieuw in te dienen.

De heer Robert Voorhamme sluit zich hierbij aan. Er zijn ongetwijfeld heel wat argumenten die de behoefte aan een dergelijk instituut bij het Vlaams Parlement staven. Het voorstel is echter tot hertoe nog niet diepgaand genoeg behandeld in de commissie om reeds voldragen te zijn. De consequenties van de verschillende artikelen zijn niet voldoende ingeschat.

Deze spreker maakt een andere beoordeling van de werking van het Rathenau Instituut. Volgens hem is dit model niet rechtstreeks over te planten naar de Vlaamse politieke realiteit. De manier van werken van het Nederlandse instituut past niet echt in onze politieke cultuur.

Volgens de heer Voorhamme moet de belangrijke kwestie van een wetenschappelijk onderzoeksinstituut bij het Vlaams Parlement door een diepgaand debat in de loop van de volgende legislatuur worden beslecht. Het is niet aangewezen nu overhaast te werk te gaan en het nieuwe Vlaamse Parlement reeds te binden aan de uitvoering van een decreet dat waarschijnlijk inhoudelijk niet volledig op punt staat.

Mevrouw Trees Merckx-Van Goey meent dat dit voorstel van decreet het Vlaams Parlement te veel als een eiland binnen de Vlaamse samenleving beschouwt. Het parlement moet daarentegen open staan voor wat er aan onderzoek gebeurt bij de Vlaamse onderzoekscentra en universiteiten. Dit kan waarschijnlijk een meer adequate wetenschappelijke ondersteuning betekenen dan het opzetten van een eigen parlementair onderzoeksinstituut.

De heer Jean-Marie Bogaert ontkent dat de verenigde commissies een eensgezinde positieve beoordeling maken van de werking van het Rathenau Instituut. Het is ook volgens hem beter dit voorstel nog eens goed te overwegen en het nieuwe Vlaams Parlement te laten beslissen.

De voorzitter beaamt dat het bezoek aan het Rathenau Instituut interessant was, maar dat de conclusie in feite moet zijn dat dit model niet zomaar kan worden overgeplaatst naar Vlaanderen. Bovendien wordt er nu reeds werk gemaakt van de wetenschappelijke ondersteuning van het Vlaams Parlement, via bestaande instellingen en kanalen. De samenwerkingsovereenkomst tussen het Vlaams Parlement en de Vlaamse Academie heeft

zo reeds tot een eerste concrete resultaat geleid, met de wetenschappelijke ondersteuning door de Academie van het mobiliteitsdebat. Die ondersteuning werd algemeen als zeer positief ervaren.

Mevrouw Verwimp-Sillis antwoordt dat de bestaande instellingen voor wetenschappelijk onderzoek los staan van het Vlaams Parlement en veelal gebonden zijn aan de uitvoerende macht. Om het Vlaams Parlement een gedegen onderbouw te geven in de debatten die met de regering worden gevoerd, is een eigen wetenschappelijk instrument, en dan vooral op het vlak van het technology assessment zeker op zijn plaats.

Het argument dat dit voorstel niet diepgaand genoeg werd behandeld is volgens mevrouw Verwimp-Sillis geen correct argument. Dit voorstel werd reeds bij het begin van de legislatuur ingediend en alle fracties hadden ruim de tijd zich hierover een beeld te vormen.

Het voorstel vertaalt de ervaringen uit Nederland wel degelijk naar de Vlaamse politieke realiteit. Het is dus niet zomaar een overnemen van een buitenlands model.

De heer Voorhamme herhaalt dat, niettegenstaande de lange tijd dat dit voorstel reeds ter bespreking voorligt, het nooit ten gronde is behandeld, omdat reeds in een vroeg stadium van de bespreking besloten werd de bespreking te koppelen aan het ontwerp van innovatiedecreet. De verenigde commissies konden niet vooraf weten dat die koppeling inhoudelijk niet opportuun zou zijn. Met de nakende ontbinding van het Vlaams Parlement in zicht ontbreekt de tijd om het voorstel ten gronde verder te behandelen. De spreker pleit er niet voor dit voorstel dan maar naar de Griekse Kalenden de verwijzen, maar het verder te concretiseren en het tijdens de volgende legislatuur opnieuw in te dienen.

De heer Jos Stassen vermoedt dat de beslissing om de bespreking van dit voorstel te koppelen aan het ontwerp van innovatiedecreet vooral een tactische zet was, om de verenigde commissies zich niet ten gronde te laten uitspreken over het voorstel, en het daardoor een stille dood te laten sterven. Hij en mevrouw Verwimp-Sillis vragen dat de verenigde commissies zich zouden uitspreken.

IV. STEMMING

Aangezien de indieners niet ingaan op de suggestie van meerdere leden van de verenigde commissies dit voorstel verder uit te werken en terug in te dienen in de volgende legislatuur, wordt het voorstel ter stemming gelegd.

De artikelen 1 tot en met 18 en vervolgens het gehele voorstel van decreet worden verworpen met 2 stemmen voor en 14 tegen.

De verslaggever,

Kris VAN DIJCK

De voorzitter,

Gilbert VANLEENHOVE